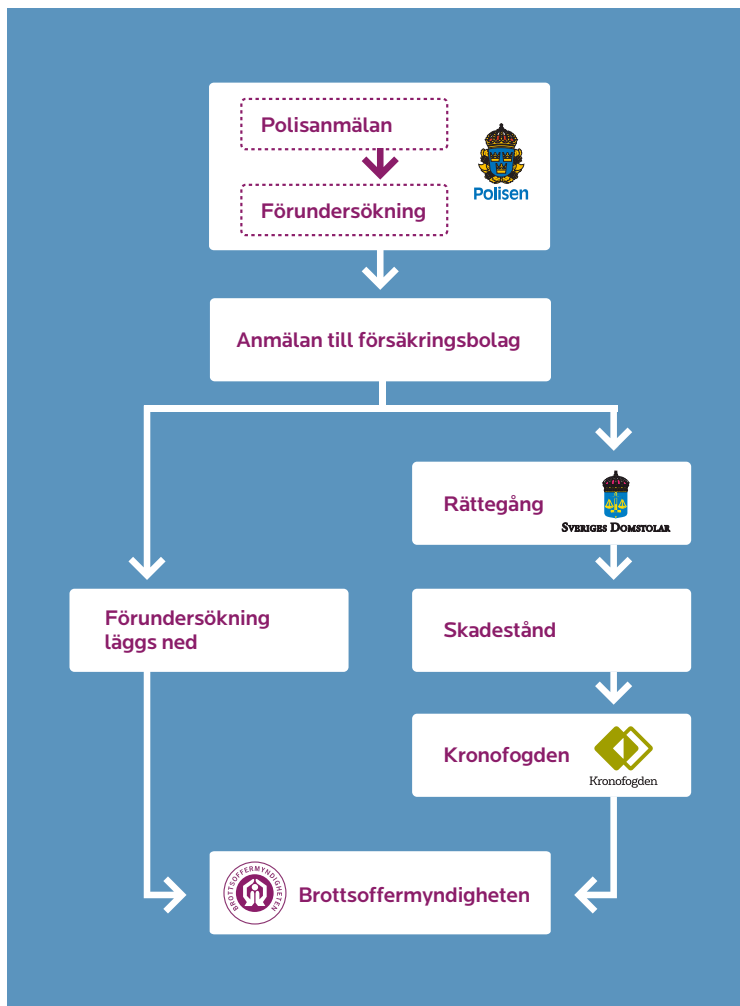

ERSÄTTNING VID BROTT

Innehåll

Ersättning för skador orsakade av brott	5
Skadestånd	6
Att begära skadestånd	6
Målsägandebiträde	7
Solidariskt skadeståndsansvar	7
Vårdnadshavares skadeståndsansvar	7
Att få ut skadeståndet	8
Försäkring	9
Brottsskadeersättning	9
Personskador	10
Dödsfall	10
Kränkning	11
Sak- och rena förmögenhetsskador	12
Rymlingsfall	12
Ömmande fall	12
Barn som bevittnat brott	13
Brott i Sverige och utomlands	14
Ansökan	14
Hjälp med ansökningsblanketten	14
När ska ansökan göras?	14
Vad händer sedan?	15
Avdrag från brottsskadeersättningen	16
Jämkning	16
Varför olika ersättningsbelopp?	16
Återkrav	17

På www.brottsoffermyndigheten.se finns mer information om till exempel polisanmälan, rättsprocessen, vård, stöd och skydd för brottsoffer.

ERSÄTTNING FÖR SKADOR ORSAKADE AV BROTT

Om du har blivit utsatt för ett brott kan du ha rätt till ersättning för de skador som brottet har orsakat. Det är i första hand den som begått brottet som är skyldig att ersätta skadorna, det kallas skadestånd. Om gärningspersonen inte kan betala skadeståndet och det inte finns någon försäkring som täcker skadan helt kan du i vissa fall få kompensation från staten, så kallad brottsskadeersättning.

Det finns alltså tre olika typer av ersättning:

1. Skadestånd
2. Försäkringsersättning
3. Brottsskadeersättning

Det är delvis olika regler som gäller för skadestånd, försäkringsersättning och brottsskadeersättning. Att få ett skadestånd utdömt av domstol innebär inte alltid att du har rätt till ersättning med samma belopp genom försäkring eller brottsskadeersättning.

Du kan i vissa fall få försäkringsersättning eller brottsskadeersättning även om du inte vet vem som har begått brottet.

Brottsskadeersättning söker du enkelt via www.brottsoffermyndigheten.se. Det går också att beställa ansökningsblanketter från Brottsoffermyndigheten.

Den här broschyren beskriver hur du ska göra för att få ersättning när du har blivit utsatt för brott och vilken typ av ersättning som kan komma i fråga.

Brottsoffermyndigheten svarar gärna på frågor om ersättning i samband med brott och ansökan om brottsskadeersättning. Ring myndighetens servicetelefon 090-70 82 00, menyval 4, så får du tala med en handläggare på brottsskadeenheten.

SKADESTÅND

Den som har utsatts för ett brott och drabbats av skada, målsäganden, kan kräva skadestånd av den som orsakat skadan, den tilltalade. Rätten till skadestånd regleras i skadeståndslagen.

Du kan få skadestånd för:

- personskador, det vill säga fysiska och psykiska skador på en person
- saksksador, det vill säga skador på egendom
- rena förmögenhetsskador, det vill säga skador där du fått en försämrad ekonomisk situation på grund av brott utan att du drabbats av en person- eller en sakskada, till exempel vid bedrägeri
- kränkning, det vill säga ersättning för den allvarliga kränkning av den personliga integriteten som vissa brott innebär.

Att begära skadestånd

Du kan begära skadestånd för i princip alla skador som uppkommit på grund av brottet. Krav på skadestånd prövas oftast samtidigt som domstolen tar ställning till om den tilltalade är skyldig till brottet.

Det är den som har utsatts för brottet som ska kräva skadestånd av den som begått brottet och orsakat skadan. Du bör redan vid polisanmälan meddela att du kommer att kräva skadestånd. Det är bra att samtidigt meddela om du vill att åklagaren ska hjälpa till med skadeståndet.

Åklagaren är skyldig att hjälpa dig som målsägande med kravet på skadeståndet om du begär det. Undantag gäller bara om det krävs omfattande utredning eller om kravet kan anses som uppenbart obefogat, därför att det antingen saknar samband med brottet eller är mycket högre än normalt i liknande situationer.

Målsägandebiträde

Vid vissa typer av brott har målsäganden rätt till juridisk hjälp av ett så kallat målsägandebiträde. Det gäller främst vid sexualbrott och våld i nära relationer men även vid annan brottslighet om det finns särskilda behov. Målsägandebiträdet ska bland annat hjälpa brottsoffret att begära skadestånd vid rättegången.

Målsägandebiträdets hjälp är kostnadsfri. Uppdraget är slut efter rättegången och hjälp med att få skadestånd eller annan ersättning utbetald ingår inte i uppdraget. Polis och åklagare kan ge mer information om möjligheten att få målsägandebiträde.

Solidariskt skadeståndsansvar

Om flera gärningspersoner döms för ett och samma brott, och ska betala skadestånd till brottsoffret, är var och en av gärningspersonerna i regel ansvarig för hela skadeståndsbeloppet. Brottsoffret kan alltså kräva hela skadeståndet från en av gärningspersonerna. Det kallas solidariskt skadeståndsansvar och tanken är att brottsoffrets chans att få skadestånd ska vara så stor som möjligt och att brottsoffret inte ska behöva rikta sitt krav till flera personer. Den av gärningspersonerna som betalar skadeståndet kan i sin tur kräva övriga gärningspersoner på betalning.

Du bör inte acceptera ett förslag om överenskommelse som innebär att en av flera gärningspersoner betalar enbart sin del av skadeståndet. Risken är då att du får mindre skadestånd än du annars kunnat få. Det kan också innebära att du förlorar din rätt till brottsskadeersättning.

Vårdnadshavares skadeståndsansvar

Föräldrar som har vårdnaden om ett barn är skyldiga att ersätta skador som barnet orsakar genom brott. Ansvaret gäller personskador, saksador och kränkning. Vårdnadshavares ansvar är begränsat till cirka 9 000 kronor för varje skadehändelse.

Om du utsätts för brott av en person som är under 18 år bör du därför kräva skadestånd både av barnet och av vårdnadshavare. Polis, åklagare eller målsägandebiträde och Brottsoffermyndigheten kan ge mer information.

Att få ut skadeståndet

Att domstolen dömt den tilltalade att betala skadestånd innebär inte att pengarna kommer automatiskt. Gärningspersonen kan ofta inte betala eller gör det inte frivilligt. Kronofogden ska hjälpa brottsoffret att försöka få skadeståndet utbetalt.

Domstolen skickar en kopia av domen till Kronofogden, som efter en tid kontaktar brottsoffret via brev med ett erbjudande om hjälp med att få ut skadeståndet. Om du vill ha hjälp ska du fylla i den utsända blanketten och skicka tillbaka den till Kronofogden som då undersöker gärningspersonens ekonomiska förhållanden.

Om gärningspersonen har pengar, inkomst eller någon utmätningsbar tillgång, ser Kronofogden till att brottsoffret får sitt skadestånd. I annat fall redovisar Kronofogden att gärningspersonen inte kan betala skadeståndet.

Hjälpen från Kronofogden är kostnadsfri utom i mycket speciella fall. Om du inte blir kontaktad av Kronofogden inom tre månader efter domen bör du själv ringa dit på 0771-73 73 00.

FÖRSÄKRING

Om gärningspersonen är okänd eller om en dömd gärningsperson inte kan betala skadeståndet kan brottsoffret ändå ha rätt till ersättning. Många har någon försäkring som ersätter skador vid brott. Den egna hemförsäkringen kan ge ersättning vid till exempel stöld, misshandel och sexualbrott. Många har dessutom en olycksfallsförsäkring, till exempel via sin fackförening, som också kan ge ersättning för personskada till följd av brott. De flesta anställda omfattas av en arbetsmarknadsförsäkring, som kan ersätta skador som har uppkommit i arbetet.

Rätten till försäkringsersättning bestäms i försäkringsvillkoren och kan variera mellan olika försäkringsbolag. I villkoren för de allra flesta försäkringarna ingår att du själv måste stå för ett visst belopp i självrisk. Andra villkor kan begränsa rätten till ersättning i vissa situationer. Det kan till exempel gälla våld i nära relationer. Försäkringsbolagen kan lämna information om vad som gäller.

Det är viktigt att så snart som möjligt efter brottet anmäla skadan till försäkringsbolag, arbetsgivare och fackförening för att undersöka om det finns någon försäkring som täcker skadorna.

BROTTSSKADEERSÄTTNING

Om en dömd gärningsperson inte kan betala skadeståndet och det inte heller finns någon försäkring som täcker hela skadan, kan du ha rätt till ersättning från staten. Den kallas brottsskadeersättning och handläggs av Brottsoffermyndigheten.

För att det ska vara möjligt att få brottsskadeersättning ska brottet alltid vara polisanmält. När gärningspersonen är okänd krävs att det finns en utredning, till exempel en förundersökning från polis eller åklagare, som visar att du har utsatts för brott och inte råkat ut för en olyckshändelse. Om den misstänkta är utpekad krävs i princip en fällande dom eller ett strafföreläggande.

Reglerna för brottsskadeersättning liknar reglerna för skadestånd. En viktig skillnad är dock att det är svårt att få brottsskadeersättning för sakskador eller rena förmögenhetsskador. Det är brottsskadelagen som styr rätten till brottsskadeersättning.

Personskador

En personskada är en fysisk eller psykisk skada på en person. För att ge rätt till ersättning får skadan inte vara bagatellartad. Den ska vara medicinskt påvisbar, det vill säga att det ska vara möjligt att konstatera en skada till exempel genom läkarundersökning, polisutredning, foto, kontakt med kurator eller annan dokumentation.

Om du drabbats av en personskada kan du få ersättning för:

- kostnader för sjukvård, samtalsterapi och andra utgifter som har samband med skadan
- inkomstförlust
- sveda och värk, till exempel av smärta eller obehag under sjukdomstiden
- bestående skador, till exempel ärr, förlust av friska tänder, nedsatt syn eller hörsel
- särskilda olägenheter till följd av en bestående skada, till exempel mycket påtagliga besvär i arbetslivet.

Du kan också få ersättning för skadade kläder, glasögon, tandprotes och liknande saker som du hade på dig vid brottstillfället. Däremot lämnas inte ersättning för förlorade eller förstörda pengar, smycken, klocka, mobiltelefon och plånbok.

Sveda och värk ersätts vid lindrigare skador med 500–2 000 kronor. Vid långa sjukdomsperioder kan ersättningen höjas och ett riktmärke är då cirka 2 500 kronor per månad.

Dödsfall

Om en person dödats genom brott kan ersättning lämnas till efterlevande för:

- begravningskostnad och i skälig omfattning andra kostnader till följd av dödsfallet
- förlust av underhåll
- psykisk personskada hos nära anhöriga.

Kränkning

Ett antal brott medför också rätt till ersättning för kränkning. För att du ska kunna få kränkningersättning måste det vara fråga om en allvarlig kränkning av offrets personliga integritet, privatliv och människovärde. De allra flesta fall av sexuella övergrepp ger rätt till sådan kränkningersättning. Det gäller också ofta vid misshandel liksom vid till exempel hemfridsbrott, olaga hot, rån och överträdelse av kontaktförbud.

Ersättningsnivåerna för kränkning börjar vid 5 000 kronor. Nedan följer exempel på normala kränkningersättningsnivåer vid några olika brott.

För en fullständig beskrivning av ersättningsnivåerna för kränkning, se Brottsoffermyndighetens referatsamling som finns på myndighetens webbplats www.brottsoffermyndigheten.se.

Muntligt olaga hot	5 000 kronor
Misshandel, mindre allvarlig	5 000 kronor
Misshandel, mer allvarlig	10 000–20 000 kronor
Misshandel, mycket allvarlig	upp till 100 000 kronor
Rån utan vapen	7 000 kronor
Rån med vapen	10 000–15 000 kronor
Våldtäkt	oftast 100 000 kronor
Mordförsök	125 000 kronor
Grova sexualbrott mot barn	minst 150 000 kronor

Sak- och rena förmögenhetsskador

Med sakskada menas både direkt skada på föremål, till exempel genom skadegörelse, och förlust av föremål, till exempel genom stöld. En ren förmögenhetsskada är en ekonomisk skada som uppkommer utan att någon drabbas av en sak- eller personskada, till exempel genom att någon luras i ett bedrägeri.

Det är svårt att få brottskadeersättning vid dessa typer av skador. Det är bara möjligt om gärningspersonen vid tiden för brottet var rympling eller om det är ett så kallat ömmande fall.

Det kan däremot vara möjligt att få skadestånd för sak- och rena förmögenhetsskador från gärningspersonen och motsvarande ersättning från sitt försäkringsbolag.

Rymlingsfall

Den som drabbats av en sakskada har rätt till brottskadeersättning om skadan orsakats under rymning, permission eller frigång av någon som var intagen i:

- kriminalvårdsanstalt
- hem för unga lagöverträdare
- hem för vård av missbrukare eller
- häkte.

Det krävs att gärningspersonen är identifierad, annars måste det finnas mycket starka skäl för att misstänka att brottet begåtts av en intagen.

När det gäller rena förmögenhetsskador krävs både att skadan är orsakad av en rympling och att det finns särskilda skäl, till exempel när rymplingen begått brottet mot en arbetsgivare, fosterförälder, övervakare eller liknande person.

I dessa fall är det enbart skador på grund av brott som begåtts i Sverige som kan ersättas.

Ömmande fall

I vissa undantagsfall kan du få ersättning för sak- och rena förmögenhetsskador även om det inte är en rympling som orsakat skadan.

Förutsättningen är då att skadan allvarligt har försvårat dina möjligheter att försörja dig och sin familj. Det kan också vara en särskilt angelägen situation, till exempel om en äldre person luras att släppa in besökare i sin bostad och sedan blir bestulen på det mesta av sina besparingar.

Barn som bevittnat brott

Barn som har bevittnat våld i en nära relation kan ha rätt till brottskadeersättning. Staten har alltså ett ersättningsansvar för barn som bevittnat allvarliga brott mot en närstående, trots att barnet inte kan få skadestånd från förövaren. Har barnet däremot självt blivit direkt utsatt för brott kan barnet naturligtvis ha rätt till skadestånd, försäkringsersättning eller brottskadeersättning.

Med barn menas den som var under 18 år när brottet begicks. "Bevittnat" innebär att barnet har sett eller hört den brottsliga gärningen, till exempel att en förälder blivit misshandlad eller hotad av den andra föräldern eller av någon annan närstående till barnet. Det kan också handla om övergrepp mot syskon.

Mer information om vilket stöd som finns och vilka rättigheter barn har finns på www.jagvillveta.se.

JAG VILL VETA
ALLT OM DINA RÄTTIGHETER VID BROTT

Ersättningen blir i de flesta fall 5 000 kronor eller 10 000 kronor när barnet har bevittnat ett eller ett fåtal brottstillfällen. Ersättningen kan bli högre om det bevittnade brottet varit mycket allvarligt eller om barnet bevittnat många brottstillfällen. Det hittills högsta utbetalda beloppet är 60 000 kronor.

Brott i Sverige och utomlands

Du kan ha rätt till brottskadeersättning för personskada och kränkning för brott som begåtts i Sverige oavsett om du bor här eller bara är här tillfälligt som till exempel turist eller studerande. Om du har ditt egentliga boende i Sverige kan du ha rätt till brottskadeersättning också när brottet skett utomlands. Samma regler gäller för barn som har bevittnat våld. Du kan även ha rätt till brottskadeersättning i det land där brottet inträffade.

Ansökan

För att kunna få brottskadeersättning fyller du i en ansökningsblankett. Blanketten kan beställas från Brottsoffermyndigheten och finns även hos polis, domstolar, advokater och brottsoffer- och kvinnojourer. Ansökan kan också göras på Brottsoffermyndighetens webbplats. Det finns en särskild blankett för brottskadeersättning till barn som bevittnat brott.

När du skickar in ansökningsblanketten bör du också skicka in kopior av polisrapport, dom (om sådan finns), läkarintyg, kvitton och andra handlingar som styrker ersättningskraven. Läs mer på www.brottsoffermyndigheten.se.

Barn under 18 år får inte själva ansöka om brottskadeersättning. Vårdnadshavaren, eller vid gemensam vårdnad båda vårdnadshavarna, ska ansöka för barnet. I vissa fall räcker det med att endast den ena vårdnadshavaren ansöker, exempelvis om en av vårdnadshavarna begått brottet eller inte vill eller kan medverka till att barnet ansöker om ersättning.

Hjälp med ansökningsblanketten

Brottsoffermyndigheten svarar gärna på frågor och hjälper till med att fylla i ansökningsblanketten. Du kan även vända dig till en lokal brottsoffer- eller kvinnojour.

När ska ansökan göras?

Ansökan ska ha kommit in till Brottsoffermyndigheten inom tre år från det att det rättsliga förfarandet avslutades. Det betyder till exempel att du har tre år på sig räknat från den dag då domen vann laga kraft, det

vill säga inte längre kan överklagas, eller från det att förundersökningen lades ned. Om det inte gjorts någon förundersökning ska du ansöka om brottskadeersättning inom tre år från det att brottet begicks.

I vissa fall kan en ansökan prövas trots att den har kommit in för sent. Barn som utsatts för eller bevittnat brott har alltid rätt att ansöka om brotts-skadeersättning till sin 21-årsdag.

Vad händer sedan?

Ansökan registreras hos Brottsoffermyndigheten. Sedan får den som gjort ansökan ett brev från myndigheten med bland annat ärendets diarienummer och kontaktperson. Det är svårt att ge ett generellt svar på hur lång tid det tar innan det finns ett beslut i ärendet, men det tar vanligen mellan två och sex månader. Handläggningstiden beror bland annat på om ansökan är fullständig eller behöver kompletteras och på hur omfattande skadorna är.

Avdrag från brottskadeersättningen

För att få brottskadeersättning måste du först ha undersökt möjligheten att få skadestånd från gärningspersonen och ersättning från försäkringbolag. Vid beräkningen av ersättningsbeloppen tar Brottsoffermyndigheten därför hänsyn till det skadestånd gärningspersonen har betalat eller kan förväntas betala. Därefter drar myndigheten av andra ersättningsbelopp som utbetalats eller kan utbetalas, till exempel genom försäkringar. Om du har fått ersättning från gärningspersonen eller genom en försäkring är det inte säkert att du kan få ytterligare ersättning från Brottsoffermyndigheten.

I likhet med försäkringsbolagens självrisk dras ett motsvarande belopp från brottskadeersättningen, så kallat grundavdrag. För närvarande (år 2016) är beloppet 1 500 kronor. I vissa undantagsfall, särskilt när det gäller ersättning till barn, görs inte detta avdrag.

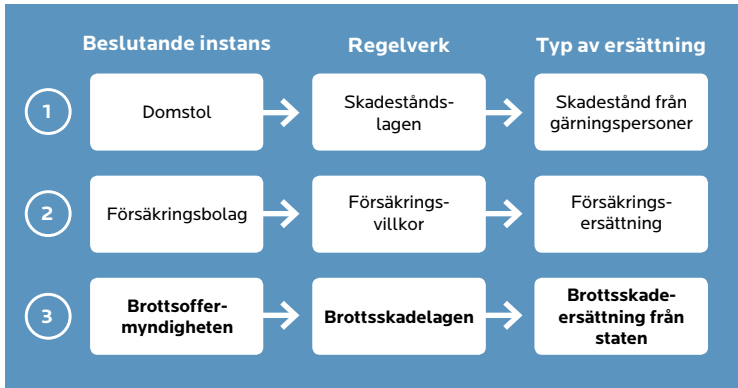
Jämkning

Om du själv har ökat risken att bli skadad, till exempel genom att provocera fram ett slagsmål eller delta i kriminell verksamhet, ska Brottsoffermyndigheten enligt brottskadelagen sänka eller helt ta bort ersättningen. Det kallas att ersättningen jämkas. Även ersättning för sak- och rena förmögenhetsskador kan på samma sätt jämkas om du inte har varit försiktig med din egendom.

Varför olika ersättningsbelopp?

Det är delvis olika regler som gäller för de olika ersättningsformerna skadestånd, försäkringsersättning och brottskadeersättning. Det innebär att beloppen kan variera och Brottsoffermyndigheten har rätt att, med stöd av brottskadelagen, bestämma ett högre eller lägre belopp i brottskadeersättning än vad domstolen bestämt i skadestånd. När det gäller ersättning för kränkning är dock denna rätt begränsad. Om brottskadeersättningen blir lägre än det som utdömts i skadestånd kan brottsoffret alltid kräva gärningspersonen på mellanskillnaden.

Återkrav

Målsättningen är att gärningspersonen ska betala sitt skadestånd. Brottsoffermyndigheten försöker därför kräva tillbaka den utbetalda brottskadeersättningen av gärningspersonen i efterhand.

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN

Brottsoffermyndighetens övergripande mål är att främja brottsoffers rättigheter och att uppmärksamma deras behov och intressen.

Myndigheten arbetar med att göra det bättre för människor som utsatts för brott, genom att:

- besluta om brottsskadeersättning till brottsoffer
- kräva tillbaka utbetald ersättning från gärningspersoner
- finansiera forskning och brottsofferinriktade projekt genom Brottsofferfonden
- vara ett kunskapscentrum för brottsofferfrågor.

På **www.brottsoffermyndigheten.se** finns information på flera språk om brottsoffers rättigheter och rättsprocessen. Där finns också kontaktuppgifter till myndigheter och ideella organisationer.

Brottsoffermyndigheten svarar gärna på frågor om till exempel ersättning i samband med brott. Ring myndighetens **servicetelefon 090-70 82 00**, menyval 4, så får du tala med en handläggare på brottsskadeenheten.

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN

Box 470, 901 09 Umeå
Tel: 090-70 82 00
registrator@brottsoffermyndigheten.se
www.brottsoffermyndigheten.se
www.rattegangsskolan.se
www.jagvillveta.se

